

Ганна Шевченко,
Консультант з оцінки механізмів життєздатності

Оцінка й аналіз існуючих та доступних правових механізмів та моделей роботи, які можуть бути використані національними / місцевими партнерами для забезпечення сталості зусиль у боротьбі з ВІЛ і туберкульозом

U N
D P

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Оцінка й аналіз існуючих та доступних правових механізмів та моделей роботи, які можуть бути використані національними / місцевими партнерами для забезпечення сталості зусиль у боротьбі з ВІЛ і туберкульозом

Ганна Шевченко,
Консультант з оцінки механізмів життєздатності

Рецензент:

Наталія Лук'янова,
Спеціаліст ПРООН з питань профілактики ВІЛ та охорони здоров'я, кандидат політичних наук.

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Зміст

Список скорочень	6
Методологія оцінювання	7
1. Методологія оцінювання	8
2. Короткий опис наявних механізмів	9
Соціальне замовлення	9
Огляд поточної ситуації щодо впровадження механізму соціального замовлення у м. Львові та м. Кривому Розі на основі аналізу напівструктурованих інтерв'ю	12
Громадський бюджет	14
Огляд поточної ситуації щодо впровадження механізму громадського бюджету в м. Кривому Розі через аналіз напівструктурованих інтерв'ю	16
Соціальне підприємництво	17
Державно-приватне партнерство	19
Краудфандинг	21
Соціальна відповідальність бізнесу	22
Ваучери	24
3. Основні результати дослідження	26
4. Рекомендації	28
Список документів для аналізу	31

Список скорочень

БО	благодійна організація
БТ	благодійне товариство
ВІЛ	вірус імунодефіциту людини
ГБ	громадський бюджет
ГФ	Глобальний фонд боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією
ДПП	державно-приватне партнерство
ДСЗН	Департамент соціального захисту населення
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я
МСП	Міністерство соціальної політики
НУО	неурядова організація
ОГС	організації громадянського суспільства
СЗ	соціальне замовлення
СНІД	синдром набутого імунодефіциту
ТБ	туберкульоз
УСЗН	Управління праці та соціального захисту населення

Методологія

Основна мета оцінювання: проаналізувати наявні в Україні правові механізми та моделі роботи, які можуть бути використані національними/місцевими партнерами для забезпечення сталості зусиль у боротьбі з ВІЛ та туберкульозом (далі – ТБ), а також на виконання схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України «Стратегії забезпечення сталої відповіді на епідемії туберкульозу, в тому числі хіміорезистентного, та ВІЛ-інфекції/СНІДу на період до 2020 року» (далі – Стратегія).

Завдання:

- здійснити огляд наявних досліджень та звітів, щодо яких були розглянуті можливі механізми забезпечення стабільності заходів з протидії ВІЛ та туберкульозу: соціальне контракування, соціальне замовлення, міські цільові соціальні програми, соціальне підприємництво, державно-приватне партнерство тощо, а також проаналізувати сильні та слабкі сторони кожного механізму для різних видів послуг (медичних, соціальних, психологічних, правових), що надаються в рамках зазначених заходів;
- розглянути всі доступні аналітичні дослідження, довідники чи звіти, підготовлені ПРООН та іншими партнерами за відповідною проблематикою протягом останніх кількох років, та надати рекомендації стосовно подальших кроків з їхнього застосування для забезпечення сталості зусиль у боротьбі з ВІЛ/ТБ;
- описати щонайменше дві найуспішніші моделі роботи, які можуть бути використані різними зацікавленими сторонами для забезпечення стабільності зусиль / програм протидії ВІЛ/ТБ, а саме:
 1. Соціальне замовлення;
 2. Громадський бюджет.

1. Методологія оцінювання

Дослідження було проведено із застосуванням таких методів:

Аналіз документів

Аналіз документів – один із широко застосовуваних і ефективних методів збирання первинної інформації. Для аналізу використано вищезазначену Стратегію, попередні дослідження наявних правових механізмів та успішних моделей надання сталих послуг; також здійснено огляд законодавства щодо наявних моделей та проаналізовано основні законодавчі перепони для більш ефективного втілення моделей.

Задля отримання необхідної інформації було проаналізовано документи, представлені нижче у розділі «Список документів для аналізу». Ці джерела було відібрано, оскільки в них найповніше розкривається зміст таких механізмів сталого розвитку, як соціальне контракування, соціальне замовлення, міські цільові соціальні програми, соціальне підприємництво, а також державно-приватне партнерство.

Метод напівструктурованого інтерв'ю

Під час другого етапу оцінювання було застосовано метод напівструктурованого інтерв'ю як додатковий інструмент з метою уточнення даних звітів/досліджень та як елемент емпіричного дослідження, який дозволить проаналізувати переваги й обмеження втілюваних моделей на місцях.

Напівструктуроване інтерв'ю – це інтерв'ю, яке складається з тематичних блоків і містить перелік обов'язкових аспектів, щодо яких необхідно отримати інформацію.

Для збирання необхідної інформації було застосовано два підходи:

- особиста зустріч з респондентами;
- інтерв'ювання через Skype.

Тривалість інтерв'ю: 40 хв – 1 год.

Гайд інтерв'ю містить запитання, спрямовані на виявлення та оцінку досвіду участі ключових експертів у процесах підготовки заявки на фінансування, впровадження державних замовлень та їхнього моніторингу. Запитання стосуватимуться двох основних моделей: соціального замовлення (далі – СЗ) та громадського бюджету (далі – ГБ).

Відбір респондентів буде здійснюватися за таким алгоритмом :

- два респонденти, які є представниками громадського сектору, відбиралися за принципом наявності досвіду успішної співпраці з місцевою владою, а саме отримання коштів із цільових програм місцевого бюджету, а також досвіду розвитку соціального підприємництва;
- один респондент, який є представником Управління економіки Криворізької міської ради, відповідальним за механізми СЗ, соціального підприємництва, соціального контракування

Аналіз інтерв'ю та наявних звітів/досліджень і підготовка фінального звіту.

Після проведення напівструктурованих інтерв'ю було здійснено аналіз інтерв'ю з описом успішних практик, переваг та недоліків моделей, фінансованих з місцевого бюджету, та соціального підприємництва. Також було проведено ретельний аналіз звітів/презентацій/досліджень щодо зазначених механізмів міжнародних і національних організацій та описано переваги й недоліки кожного з них. Фінальний звіт містить опис трьох етапів оцінювання та рекомендації щодо необхідних кроків у рамках системного підходу у напрямі ефективнішого втілення проаналізованих механізмів і моделей.

2. Короткий опис наявних механізмів Соціальне замовлення

Соціальне замовлення по-різному визначається міжнародними й українськими експертами. До того ж український термін «соціальне замовлення» може перекладатись англійською як «social contracting», «social order» або «social commissioning», які в оригіналі мають різне значення. Зокрема, social contracting стосується лише надання соціальних послуг, а social order – різних видів активності організацій громадянського суспільства (далі – ОГС), включаючи й надання соціальних послуг. При цьому у social contracting постачальниками таких послуг можуть бути ОГС, приватні організації та окремі індивіди, а в social order – лише ОГС¹.

В українському нормативно-правовому полі поняття «соціальне замовлення» визначено в Законі України «Про соціальні послуги» як засіб регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання для задоволення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування².

Як зазначається у дослідженні «Соціальне замовлення – ефективний механізм надання соціальних послуг в Україні», «...практика свідчить, що соціальне замовлення, яке базується на поступовому делегуванні від органів державної влади повноважень та ресурсів до інститутів громадянського суспільства і підприємниць-

кого сектору, частини соціальних та інших функцій, якими перевантажені державні інституції, є ефективним інструментом регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг»³.

Також у вищезазначеному дослідженні описуються випадки, коли СЗ є оптимальним рішенням у разі проблемних питань:

- задоволення потреби в підвищенні ефективності використання бюджетних коштів;
- необхідності в удосконаленні мережі установ і закладів комунальної власності, що надають соціальні послуги;
- підвищення доступності соціальних послуг та задоволення у повному обсязі потреб їхніх отримувачів;
- коли замовник чітко визначився: з переліком соціальних послуг і суб'єктами їхнього надання, обсягами та якістю таких послуг; переліком соціальних проблем, які потрібно розв'язати;
- нездатності або недостатньої компетентності отримувачів самостійно вибрати суб'єкта надання соціальної послуги (у ході реабілітації важких підлітків, інвалідів, допомоги психічно хворим людям та ін.);⁴
- надання екстрених соціальних послуг (телефон довіри, надання допомоги жертвам домашнього насильства тощо);
- коли на місцевому ринку існує нульова або досить обмежена конкуренція серед суб'єктів надання необхідних соціальних послуг.

Упровадження механізмів СЗ в основному здійснюється через міські цільові соціальні програми. Міські цільові програми, у свою чергу, готуються відповідно до основних принципів розроблення державних цільових програм, зазначених у Законі України «Про державні цільові програми», та «Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання», затверджених наказом Міністерства економіки України від 4 грудня 2006 р. № 367.

Міська цільова програма (далі – програма), що є складовою щорічної Програми економічного і соціального розвитку міста на відповідний рік, – це сукупність взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованих на розв'язання найактуальніших проблем розвитку міста або окремих галузей економіки чи соціально-культурної сфери міста, реалізація яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, бюджету міста та інших джерел.

Загалом, кошти в межах таких програм можуть спрямовуватися на різні заходи та послуги, зокрема і на фінансування заходів у сфері ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу. Пріоритетні напрями, на які спрямовуються кошти, визначаються місцевою владою. Таким прикладом може бути міська цільова програма м. Києва «Турбота. Назустріч киянам», що має на меті підвищення ефективності надання соціальної допомоги людям, які її потребують, і запланована на 2016-2018 рр. Загальний обсяг фінансування цієї програми на три роки становить 2,8 млрд грн.

**Обмеження
впровадження механізму
соціального замовлення:**

- 1 недосконале законодавство щодо механізмів розрахунку вартості послуги та визначення мінімального пакета;
- 2 відсутність мотивації та розуміння у представників місцевої влади;
- 3 недостатність / відсутність досвіду закупівлі соціальних послуг через систему «Прозорро» у більшості регіонів України;
- 4 недостатня кількість недержавних надавачів послуг (особливо в необласних і невеликих містах та селах);
- 5 відсутність підготовки у спеціалістів управлінь соціального захисту населення (далі – УСЗН);
- 6 нестача управлінських кадрів;
- 7 відсутність зв'язку між УСЗН та медичними закладами, а також з іншими управліннями/департаментами виконавчої влади;
- 8 недостатня готовність та спроможність самих неурядових організацій (далі – НУО) ефективно та якісно виконувати СЗ;
- 9 закупівлі можна проводити ЛИШЕ щодо соціальних послуг, а медичні послуги таким чином закуповувати неможливо (оскільки медичні послуги не можуть бути надані ОГС).

**Переваги впровадження
механізму соціального
замовлення**

Соціальне замовлення – це механізм, який дозволяє забезпечити:

- 1 якісну та реалістичну оцінку потреб і головне – визначення справді необхідних соціальних послуг, яких потребує населення конкретного регіону/місцевості;
- 2 адресність та результативність при здешевленні вартості й загальних бюджетних витрат;
- 3 розширення переліку соціальних послуг для людей у складних життєвих обставинах та, відповідно, підвищення ефективності послуг.

Упровадження СЗ є необхідним і актуальним механізмом реалізації соціальної політики, що забезпечить максимальний результат за мінімального навантаження на бюджет.

Огляд поточної ситуації щодо впровадження механізму соціального замовлення у м. Львові та м. Кривому Розі на основі аналізу напівструктурованих інтерв'ю

Місто Кривий Ріг та Криворізький район

Аналіз поточної ситуації щодо впровадження механізму СЗ для надання соціальних послуг дітям та дорослим, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу, виконано на прикладі двох НУО: Благодійної організації «Благодійне товариство Мережа в м. Львів» (БО «БТ Мережа Львів») та Благодійної організації «Благодійне товариство Мережа в м. Кривий Ріг» (БО «БТ Мережа Кривий Ріг»).

Для отримання необхідної інформації проаналізовано документи та ряд напівструктурованих інтерв'ю з керівниками вищезазначених НУО щодо процесу ініціювання, розробки, відбору, затвердження та імплементації соціального замовлення на рівні двох регіонів (Львівська область та м. Кривий Ріг та Криворізький район) за період 2016-2017 рр.

У квітні 2016 року завдяки адвокаційним зусиллям представників БО «БТ Мережа Кривий Ріг» у стратегічному плані соціально-економічного розвитку м. Кривого Рогу на 2016-2025 рр. одним із пріоритетів було визначено боротьбу з епідемією ВІЛ/СНІДу. Це означало скерування місцевих ресурсів саме на фінансування розширеного спектра медичних і соціальних послуг для груп найвищого ризику та людей, що живуть з ВІЛ.

Наступним кроком стало проведення кабінетного аналізу ситуації щодо захворюваності та поширення ВІЛ/СНІДу в м. Кривому Розі та Криворізькому районі (цей район має найвищі показники захворюваності в області), за результатами якого відбулося картування ресурсів щодо надання послуг тестування, супроводу й лікування медичними закладами первинної та вторинної ланки і місцевими НУО. Картування ресурсів дозволило визначити найбільшу потребу в ресурсах, а також виявити слабкі сторони в державній системі надання послуг з профілактики та лікування ВІЛ/СНІДу. Представлена доказова база за результатами аналізу та картування ресурсів дала підстави для прийняття Управлінням охорони здоров'я та міською радою оновленої програми «Здоров'я нації», у якій було передбачено запровадження механізму соціального замовлення.

У результаті аналізу найнеобхіднішою соціальною послугою було визнано соціальний супровід ВІЛ-позитивних людей у м. Кривому Розі та Криворізькому районі (з особливим фокусом на жителів сільської місцевості). Основною метою цієї послуги є доведення до диспансерного обліку осіб з уперше виявленою ВІЛ-інфекцією (було з'ясовано, що втрата пацієнта на етапі взяття на диспансерний облік є найбільшим ризиком побудови каскаду послуг). Ця послуга є найбільш необхідною для забезпечення системного ефективного лікування та супроводу пацієнта з ВІЛ-інфекцією.

Після визначення послуги, за ініціативою БО «БТ Мережа Кривий Ріг» та Управління соціального захисту населення (далі – УСЗН) було утворено робочу групу з впровадження СЗ як найоптимальнішого механізму фінансування цієї послуги. У робочу групу увійшли представники служб соціального захисту, Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, представники Управління охорони здоров'я, закладів охорони здоров'я та НУО. Група розробила наповнення послуги «соціальна профілактика» (а саме доведення до диспансерного обліку особи з уперше встановленим діагнозом ВІЛ), що відповідає стандартам Міністерства соціальної політики (далі – МСП), і обрахувала вартість послуги. За основу розрахунку взяли методику, рекомендовану МСП, і розраховували вартість послуги, виходячи з 500 грн на особу на рік.

Протоколом робочої групи рекомендовано УСЗН у м. Кривому Розі та Криворізькому районі виділити кошти для надання послуг 400 особам у м. Кривому Розі та 20 особам у Криворізькому районі відповідно. У результаті у Криворізькому районі на X сесії VII скликання Криворізької районної ради прийнято рішення № 202 від 24.12.2016 року «Про районну комплексну програму «Здоров'я нації» на 2017 рік. Ця програма передбачає виділення коштів на забезпечення своєчасного надання медичних послуг та диспансеризації у зв'язку з ВІЛ-інфекцією, у т. ч. на початок антиретровірусної терапії шляхом мотиваційного консультування та супроводу на суму 10 тис. грн (соціальне замовлення).

За результатами втілення механізму СЗ на вересень 2017 року сплановано візит представників державних структур м. Кривого Рогу до м. Львова з метою обміну досвідом проведення закупівель соціальних послуг через систему публічних закупівель «Прозорро».

Львівська область

Процес ініціювання та підготовки соціального замовлення у Львівській області суттєво відрізняється від досвіду Кривого Рогу. На початку 2017 року представники БО «БТ Мережа Львів» проаналізували ситуацію щодо надання послуг ВІЛ-позитивним дітям та дорослим у Львівській області. За результатами цього аналізу було розроблено пропозиції для департаменту соціального захисту населення (далі – ДСЗН) Львівської обласної державної адміністрації щодо виділення необхідних коштів. Пропозиція базувалася на проблемах відсутності фінансування послуг для дітей, яких торкнулася епідемія ВІЛ/СНІДу, та недостатньому фінансуванні послуг для дорослих. За основу пропозиції було обрано чотири соціальні послуги: денний догляд, консультування, соціальний супровід/патронаж, представництво інтересів. Варто зазначити, що усі чотири вищеперелічені послуги були описані згідно із затвердженими стандартами Міністерства соціальної політики.

Обрахунок вартості послуги здійснювався на основі реальних потреб та методології, запропонованої у Загальнодержавній цільовій соціальній програмі протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 рр. Визначений річний показник склав приблизно 836 грн на одну особу.

Після цього навесні 2017 року пропозицію було подано на розгляд Постійної депутатської комісії з питань соціального захисту та охорони здоров'я та паралельно ДПЗН. Після затвердження пропозиції Постійною депутатською комісією та ДПЗН цей документ було направлено до Бюджетної комісії Львівської обласної ради для аналізу на наявність коштів. Після цього сесія депутатів обласної ради затвердила виділення фінансування на закупівлю соціальних послуг для груп осіб, яких торкнулася епідемія ВІЛ/СНІДу. За результатами конкурсу, у якому взяли участь два потенційні виконавці, перемогу отримала БО «БТ Мережа Львів» з бюджетом 518 480 грн.

Станом на період дослідження, послуги надавалися протягом двох місяців, звітування в ДСЗН та перерахування траншів здійснювалося на щомісячній основі. За основу звітування в ДСЗН було взято звітність, розроблену НУО.

На сьогодні БО «БТ Мережа Львів» проводить адвокаційні заходи із запровадження додаткових послуг зі зменшення шкоди та паліативної допомоги через механізм СЗ з початку 2018 року.

Громадський бюджет

Розглянемо конкурс проектів місцевого розвитку «Громадський бюджет» на прикладі міста Кривого Рогу. Мета конкурсу – залучення громадськості до вирішення питань соціально-економічного та культурного характеру; реалізація стратегічного пріоритету міста Кривого Рогу щодо впровадження ефективного відкритого міського врядування, у тому числі в частині формування активної громади міста та ефективної взаємодії з інститутами громадянського суспільства для стимулювання їхньої діяльності, а також об'єднання ресурсів органів місцевого самоврядування й громадськості через співфінансування проектів з метою їхнього впровадження⁵.

Фінансування проекту переможців конкурсу відбувається так: на підставі протоколу засідання ради з проведення конкурсу про визнання переможця головний розпорядник коштів готує пропозиції щодо показників міського бюджету (з необхідними обґрунтуваннями, розрахунками та бюджетними запитами) за особистим підписом його керівника після погодження із заступниками міського голови та керуючою справами виконкому міської ради відповідно до розподілу обов'язків.

Також важливо, що однією з обов'язкових умов конкурсу є співфінансування конкурсантами реалізації проекту⁶.

Обмеження впровадження механізму громадського бюджету:

1 Нові підходи потребують більшої гнучкості від органів влади, які не завжди ще можуть обирати оптимальні рішення. Наприклад, запровадження власного внеску в окремих регіонах відбувається різними способами. Так, у деяких регіонах обирають форму власного внеску у вигляді робіт, послуг, матеріально-технічних засобів або майна, наявних в НУО, у деяких взагалі не передбачають власний внесок, а в інших вимагають грошові кошти в обсязі не менше ніж 10 % від загального бюджету проекту. Такий підхід ускладнює участь громадського сектору, бо в Україні система доброчинності та фандрайзингу ще доволі слабка, що також гальмує процес розбудови партисипативного бюджетування.

2 Наразі недостатньо чітко вибудована система взаємодії управлінь та департаментів між собою в процесах запровадження ГБ. Наприклад, якщо проект за своєю тематикою належить до департаменту охорони здоров'я, то він є винятково відповідальністю тільки цього департаменту. У результаті весь тягар щодо визначення процедур, вирішення нагальних питань, формування звітності стає найчастіше відповідальністю самого учасника і одного-двох фахівців такого департаменту.

3 Використання коштів місцевого бюджету передбачає відкриття рахунку в казначействі та жорстке дотримання процедур і вимог законодавства України щодо бюджетних коштів, а це не завжди під силу громадським об'єднанням з огляду на відсутність або недосвідченість бухгалтерів та керівників НУО.

4

Невелика кількість / відсутність досвідчених НУО на місцях може створювати певні ризики та інколи призводити до використання ГБ комунальними установами та підприємствами через кишенькові ОГС. Наприклад, у м. Кривому Розі 90 % проектів були подані на покращення матеріально-технічного стану шкіл, дитячих садочків, лікарень (ремонти, заміна вікон, облаштування спортивних майданчиків). Це, по суті, змінює направленість та основну мету громадського бюджету, який має бути спрямований на активізацію громади для розбудови більш комфортного та сприятливого соціально-культурного середовища проживання.

Переваги впровадження механізму громадського бюджету

Громадський бюджет – це бюджет участі, який передбачає активізацію громади, заохочення населення до активної громадської позиції, формування розуміння важливості партнерства та залежності результату від взаємодії влади і громади. ГБ спонукає обидві сторони до ретельнішого вивчення потреб громади, взяття на себе відповідальності за соціальне, культурне, екологічне та економічне середовище самою громадою. Посилення принципів демократії досягається завдяки таким крокам:

- 1 спільне розроблення положень та процедур ГБ;
- 2 навчання громади розробленню суспільно важливих проектів та розрахунку їхньої вартості, а також створенню та розвитку нових ОГС;
- 3 участь у конкурсі через конкурсну основу: виграє той, хто набере більшу кількість голосів серед пересічних жителів міста;
- 4 розподіл відповідальності між владою та НУО;
- 5 посилення взаємодії між гілками влади та громадою;
- 6 очікуваний результат вимірюваний та орієнтований самою громадою на власні потреби;
- 7 формування пулу активних і фахових НУО в різних сферах як стратегічна мета створення кадрового резерву незалежних політичних діячів від самої громади;
- 8 зменшення громадського негативізму та зростання довіри до виконавчої влади;
- 9 формування законодавчої бази, яка дозволяє створювати партисипативні бюджети на місцевому рівні, що значно полегшує та прискорює процес упровадження бюджетів участі.

Огляд поточної ситуації щодо впровадження механізму громадського бюджету в м. Кривому Розі через аналіз напівструктурованих інтерв'ю

У ході дослідження було проаналізовано документи та проведено напівструктуровані інтерв'ю з керівництвом БО «БТ Мережа Кривий Ріг» та з представником Управління економіки Криворізької міської ради щодо втілення механізму громадського бюджету на місцевому рівні.

Як було зазначено вище, громадський бюджет – це планування та розподіл бюджетних коштів на заходи й необхідні послуги для міста, які визначає сама громада через відкритий конкурс. Варто зазначити, що отримувачами коштів ГБ можуть бути лише представники всіх форм неурядового сектору, а саме ОГС, спілок та об'єднань.

Громада м. Кривого Рогу спільно з місцевою владою стали першими в Україні імплементаторами конкурсу ідей та соціальних проектів через механізм громадського бюджету саме у сфері ВІЛ/СНІДу.

За результатами конкурсу в червні 2016 року БО «БТ Мережа Кривий Ріг» отримала фінансування через механізм громадського бюджету на суму 200 тис. грн на проект, спрямований на підтримку ВІЛ-позитивних дітей, жінок та вагітних. Конкурс відбувався серед представників громади м. Кривого Рогу за попередньо визначеною процедурою: 1) розгляд відбірною комісією при міськвиконкомі на відповідність умовам конкурсу та 2) голосування серед жителів міста. Проект включав чотири основні послуги: соціальний супровід; індивідуальне представництво інтересів; психологічна підтримка; закупівля товарів медичного призначення. Усі послуги відповідали затвердженим стандартам Міністерства соціальної політики. Вартість соціальних послуг було обраховано згідно зі стандартами та методикою розрахунку МСП, а закупівлі – відповідно до рекомендацій та затвердженого переліку Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ).

Механізм громадського бюджету реалізовувався через такі кроки:

1. Розроблення нормативної бази для впровадження громадського бюджету Управлінням економіки та комунальним підприємством «Інститут розвитку міста» при Криворізькій міській раді.
2. Оголошення конкурсу ідей та соціальних проектів міським Управлінням економіки в рамках Програми соціально-економічного розвитку міста.
3. Проведення навчання для ОГС та спілок через ознайомлення з моделлю, механізмами та правилами ГБ
4. Проведення конкурсу через визначення категорії, інноваційної практики та партнерів .

Соціальне партнерство

Соціальне підприємництво – це бізнес, метою якого є вирішення соціальних проблем.

Прибутки соціального підприємства спрямовуються, головним чином, на розвиток бізнесу, громадські справи чи на вирішення гострих суспільних проблем. Таке підприємство діє за всіма законами бізнесу і приносить прибуток, тому не вважається благодійною організацією. Соціальне підприємництво поширюється на такі галузі, як освіта, охорона навколишнього середовища, боротьба з бідністю, захист прав людини тощо. Воно динамічно розвивається в європейських країнах, вирішуючи проблеми безробіття, соціального захисту, громадського залучення тощо. Головна місія соціального підприємництва – приносити користь суспільству⁷.

Розвиток соціального підприємництва в Україні привернув до себе увагу з середини 2000-х років, але його державна підтримка в Україні поки залишається на декларативному рівні. У рамках Соціальної бізнес-ініціативи Європейської Комісії від 25.10.2011 р. щодо створення сприятливого середовища для соціальних підприємств та соціальної економіки було прийнято кілька важливих законодавчих актів. Жоден законопроект про соціальні підприємства (як-от №10610 від 14.06.2012 р., №2508 від 11.03.2013 р. або №2710 від 23.04.2015 р.) досі не був прийнятий Верховною Радою України навіть у першому читанні. Так, у 2011 році Український фонд підтримки підприємництва уклав меморандум про співпрацю з Британською Радою, австрійським Erste Bank та Фондом «Східна Європа» щодо спільної підтримки розвитку соціального підприємництва, але його практична реалізація не відбулася. У 2012 році Львівська обласна рада ухвалила Концепцію розвитку соціального підприємництва у регіоні, втім, фінансування заходів щодо її реалізації також не відбувається. Проте Стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 роки визнає розвиток соціального підприємництва одним із пріоритетних напрямів, і в умовах економічної кризи та масової вимушеної міграції (понад 1,6 млн внутрішньо переміщених осіб станом на січень 2017 року ЦСР, с. 120: станом на 27.06.2017 року – 1584859 ВПО) соціальне підприємництво стає критично важливим⁸.

Соціальне підприємництво в Україні стає дедалі популярнішим. Частково це пояснюється тим, що для громадських організацій створення соціальних підприємств дозволить вирішити питання пошуку коштів на надання послуг клієнтам та навіть працевлаштування (на постійній основі або тимчасово) клієнтів. Прикладом може бути соціальна пекарня «Горіховий дім», яка була створена громадською організацією для фінансування «Центру для жінок у кризових ситуаціях»⁹, соціальне підприємство «Миті», створене БО «100% життя. Київський регіон»¹⁰ та ін. Таких соціальних підприємств при громадських організаціях ще доволі мало, однак досвід вищезазначених громадських організацій є позитивним. Також соціальні підприємства створюють окремі громадяни. Так, успішними прикладами соціального підприємництва є Громадський ресторан «Urban Space 100», «Zelenew», «Просто неба» та ін.¹¹

**Переваги впровадження
механізму соціального
підприємництва для
соціальних підприємств:**

- 1 соціальна місія може стати унікальною маркетинговою стратегією¹²;
- 2 формується більш привабливий образ організації в суспільстві;
- 3 зростає довіра до організації (підприємства, фірми);
- 4 збільшуються товарообіг, кількість клієнтів і т. д., зумовлені поліпшенням ставлення до організації (підприємства, фірми);
- 5 з'являється можливість одержати вигідніші замовлення;
- 6 завдяки авторитетові організація може проводити більш активну й ефективну політику в суспільстві, розширюючи свою діяльність, зокрема ринки збуту¹³.

**Переваги впровадження
механізму соціального
підприємництва для
громад та суспільства:**

- 1 соціальне підприємництво набуває все більшої популярності серед громадських організацій як ефективний механізм вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад¹⁴;
- 2 завдяки соціальному підприємництву з'являються нові ринки, можливості та перспективи¹⁵.

Що стосується обмежень, то в доступній літературі цей аспект не було висвітлено. Тож це свідчить про необхідність подальших досліджень соціального підприємництва, зокрема проблемних аспектів та обмежень цього механізму сталої відповіді.

Державно-приватне партнерство

Згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство», державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом¹⁶.

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) визначено серед ключових механізмів реалізації політики модернізації економіки України, вирішення важливих соціально-економічних проблем. Висока ефективність ДПП як форми взаємодії держави та бізнесу доведена досвідом багатьох країн світу. Сьогодні актуалізувались об'єктивні обставини для запровадження механізмів ДПП. Для реалізації масштабних модернізаційних проектів у різних секторах економіки потрібні значні інвестиційні ресурси, потужним джерелом яких може стати приватний бізнес. Водночас в умовах післякризового розвитку зростає інтерес бізнесу до державної підтримки, яка дозволить знизити ризики приватних інвестицій, підвищити надійність інвестиційних проектів для кредитних організацій.

Широке запровадження ДПП було передбачено Програмою економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» Розвиток ДПП для залучення інвестицій визначено одним із основних напрямів реалізації Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні та ряду Національних проектів¹⁷.

На Урядовому порталі (офіційному сайті Кабінету Міністрів України) подано приклад державно-приватного партнерства – ініціатива «Samsung. Надія для дітей». У межах цієї ініціативи компанія «Samsung Electronics Україна» та МОЗ України передали мобільні УЗД-сканери для дитячих онкологічних відділень обласних лікарень Кіровограда та Чернівців¹⁸. Однак, якщо повернутися до визначення ДПП у законодавстві, то ця ініціатива радше є зразком благодійності та співпраці між різними секторами суспільства, аніж власне прикладом ДПП.

Більш детально механізм ДПП висвітлений у звіті за результатами дослідження «Державно-приватне партнерство як фінансовий механізм для диверсифікації джерел фінансування послуг з профілактики ВІЛ серед уразливих груп населення в Україні»¹⁹. У цьому документі, крім аналізу концепту ДПП, наведено кращі практики застосування цього механізму за кордоном та в Україні. Також окрема увага приділена ролі партнерів ДПП та їхньому статусу з огляду на нормативно-правову базу України в контексті реалізації ДПП.

Одним з успішних кейсів застосування ДПП в Україні є Проект «Програма швидкого тестування на ВІЛ» Представництва Фонду АНТИСНІД США в Україні

(АНФ) та Українського центру контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України. Мета проекту полягає у залученні до системи надання послуг людей, у яких вперше діагностовано ВІЛ-інфекцію, після проходження експрес-тестування. Так, Представництво Фонду АНТИСНІД США в Україні здійснює закупівлю необхідних матеріалів для проведення експрес-тестувань та забезпечує оплату праці залученим до надання послуг працівникам, а роль Українського центру контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України полягає у сприянні роботі фахівців проекту на базі кабінетів довіри, Центрів боротьби та профілактики з ВІЛ/СНІДом²⁰.

**Обмеження
впровадження механізму
державно-приватного
партнерства:**

- 1 створення фінансових зобов'язань держави на довгострокову перспективу;
- 2 потенційно високий ризик значних витрат держави у випадку розірвання договору про ДПП;
- 3 відсутність досвіду реалізації проектів ДПП, відсутність фахівців достатньо високого рівня, зокрема зі сторони державного партнера;
- 4 тривалість строків реалізації проектів ДПП та неможливість урахувати при укладенні договору про ДПП всі ризики, зокрема циклічність виникнення кризових явищ;
- 5 високі витрати на етапі підготовки проекту (на розробку техніко-економічного обґрунтування, оплату консультантів, юристів, аудиторів, проведення конкурсу та укладення договору);
- 6 розрив у часі між реалізацією проекту та можливістю бюджету профінансувати його реалізацію;
- 7 у бюджеті не відображається конкретний проект, відсутні дієві механізми відстеження його реалізації;
- 8 потенційно висока корупційна складова²¹.

Переваги впровадження механізму державно-приватного партнерства:

- 1 скорочення тиску на державний/місцевий бюджет у короткостроковій перспективі за рахунок перенесення витрат бюджету на наступні 15-20 років;
- 2 підвищення якості державних послуг населенню;
- 3 забезпечення ефективнішої експлуатації об'єкта приватним партнером:
- 4 створення об'єкта певної фіксованої вартості, визначеної на етапі конкурсу. Експлуатаційні витрати індексуються лише на коефіцієнт інфляції;
- 5 використання досвіду та професіоналізму приватного сектору при збереженні державного контролю над активами;
- 6 розподіл ризиків між державним та приватним партнерами;
- 7 стимулювання конструктивного діалогу між бізнесом та владою²².

Краудфандинг

Краудфандинг, або народне фінансування, – це залучення до фінансування проекту великої кількості людей, зацікавлених у його реалізації. Як правило, збирання коштів відбувається серед інтернет-користувачів на спеціальних web-сайтах (краудфандингових платформах). Для спонсорів передбачено нематеріальну винагороду у вигляді готового продукту чи інших подарунків, які безпосередньо стосуються проекту²³.

На сьогодні в Україні ідея використання такого механізму, як краудфандинг лише набуває поширення. Одними з перших у цій сфері стали «Українська біржа благодійності», запущена Фондом Віктора Пінчука, «X-Ideas» від «Nescafe» та сайт «Велика Ідея». Найбільш відомою крауд-

фандинговою платформою в Україні є «Спільнокошт» на сайті «Велика ідея»²⁴.

Перевагами краудфандингу вважають можливість залучати благодійні пожертви через пряме зацікавлення громадськості. Водночас основним обмеженням є неможливість системного та довгострокового фінансування для забезпечення життєздатності соціальних послуг.

Сьогодні існує обмежена кількість джерел, у яких би було детально проаналізовано краудфандинг як механізм забезпечення стабільності фінансування послуг у сфері ВІЛ/СНІДу. Це свідчить про необхідність проведення подальших досліджень щодо цього питання.

Соціальна відповідальність бізнесу

Соціальна відповідальність бізнесу – відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем²⁵.

Концепт «соціальна відповідальність» наразі розглядається з погляду забезпечення сталого розвитку, досягнення балансу між корпоративними, державними та громадськими інтересами. Одним із видів соціальної відповідальності є створення гідних умов праці для персоналу організації, зокрема своєчасна оплата праці, сплата податків, створення чи збереження робочих місць тощо. Інший аспект соціальної відповідальності охоплює діяльність, спрямовану на підвищення кваліфікації співробітників, будівництво житла, повноцінний розвиток соціальної сфери. Відповідальність бізнесу може мати юридичну основу за рахунок механізму державного примусу, санкцій, контролю або економічну, що реалізується в автоматичному режимі як відповідна реакція на імпульси з боку ринку²⁶.

На сучасному етапі розвитку впровадження соціальної відповідальності бізнесу в Україні повністю є добровільним зобов'язанням підприємницьких структур. В Україні соціальна відповідальність бізнесу виступає переважно як благодійна допомога або співпраця з громадськістю²⁷.

Успішним прикладом діяльності соціально відповідального бізнесу є компанія «ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна». Вже майже 6 років ця компанія підтримує ініціативи Фонду АНТИСНІД в Україні та допомагає захищати молодь від ризику інфікування ВІЛ. На базі інтернет-платформи safecconnection.org працює команда висококваліфікованих консультантів, молодь долучається до обговорення «незручних» тем, відвідує лекції та інформаційні заходи, які проходять у вигляді квестів, спортивних марафонів та навіть футбольних матчів²⁸.

Обмеження впровадження механізму державно-приватного партнерства:

- 1 низька зацікавленість та вмотивованість роботодавців;
- 2 відсутність сформованого та впливового сектору громадянського суспільства, що просував би ідеї соціальної відповідальності, і спеціалістів, які б професійно займалися цією проблемою;
- 3 відсутність незалежної громадської експертизи соціальних і культурних проектів та програм;
- 4 наявні законодавчі обмеження розмірів і способів можливої допомоги нужденним;

- 5 відсутність системи інформування суспільства про соціальні та благодійні проекти, про інвесторів соціальних програм, а також системи оцінки суспільством результатів соціальних програм бізнесу;

- 6 відсутність зацікавленості в цій сфері бізнес-структур, що пов'язано з роллю держави та з проблемами у законодавчій сфері;

- 7 відсутність досвіду та успішних прикладів соціального підприємництва;

- 8 відсутність центру розвитку соціального підприємництва та донорських організацій, що постійно займаються цим напрямом²⁹.

Також експерти з цієї проблематики виділяють такі обмеження:

- неефективне законодавче забезпечення – більшість законодавчих актів у соціальній та екологічній сферах є застарілими або недостатньо функціональними, що стримує можливості розвитку соціальної відповідальності бізнесу;
- відсутність державної підтримки – неефективність фінансового заохочення у соціальних ініціативах, низький рівень інформування населення та підприємницьких структур про переваги такої співпраці через ЗМІ;
- складна економічна ситуація – забезпечення виконання основних завдань соціально-економічного розвитку зменшують увагу до впровадження соціальної відповідальності бізнесу;
- недостатнє інституційне забезпечення – обмежене впровадження стандартів і методик формування соціальної відповідальності бізнесу;
- слабкий розвиток громадської ініціативи – активна участь населення допомогла б підвищити рівень соціальної відповідальності бізнесу;
- відсутність відповідної культури у діяльності підприємств – не всі підприємства в Україні готові до такої співпраці та усвідомлюють її актуальність, часто їхні прагнення обмежуються суто економічними аспектами;
- «тінізація» економіки – уникнення сплати податків зменшує ресурси для впровадження соціальної відповідальності бізнесу та гальмує ініціативу підприємців у відповідних проектах³⁰.

Переваги впровадження механізму соціальної відповідальності бізнесу:

- 1 можливість встановлення партнерських відносин між бізнесом, владою і громадськістю;
- 2 можливість надання адресної екстреної допомоги громадянам, які її потребують;
- 3 удосконалення та розвиток механізмів соціальної захищеності населення;
- 4 можливість залучення інвестицій у певні суспільні сфери;
- 5 можливість підтримки громадських ініціатив, інноваційних проєктів, розвиток соціальної і творчої активності населення, збереження та використання «інтелектуального ресурсу» на потреби країни й регіону³¹.

Ваучери

Ваучери передбачають механізм компенсації витрат особи³². Вони можуть видаватися на компенсацію вартості продуктів харчування³³, транспортних витрат тощо.

Також поняття «ваучер» часом застосовується як синонім до поняття «грант». Так, «ICAP «ЄДНАННЯ» є адміністратором системи ваучерів (грантів) проєкту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Покращення послуг у сфері ВІЛ/СНІД серед представників груп найвищого ризику в Україні»³⁴. У межах цього проєкту ВІЛ-сервісні організації мали змогу отримати ваучер (грант) на підвищення життєздатності організації чи на покращення програмної ефективності, підвищення впливу організації тощо.

Механізм оплати послуг за допомогою ваучерів – це один із методів фінансування третьою стороною. Згідно з цією системою, потенційні адресати послуг отримують ваучери, які дають їм право користуватися певними сервісами безкоштовно. Постачальника послуг адресат вибирає самостійно. Залучення всіх фахівців, які мають ліцензію/дозвіл на надання певних послуг, як правило, підлягає попередньому узгодженню та затвердженню. На основі ваучерів, зібраних кожним постачальником послуг, держава виплачує йому фіксовану суму в рахунок оплати послуги, наданої кожному споживачеві. Отже, цей процес має двояку мету: розширення свободи вибору для отримувачів послуг та підвищення якості останніх за рахунок конкуренції. Особливо успішно систему ваучерів використовують у скандинавських країнах³⁵.

**Переваги впровадження
механізму соціальної
відповідальності бізнесу:**

- 1 використання ваучерів розширює свободу вибору для користувача послугами і підвищує якість самих послуг за рахунок розвитку конкуренції між надавачами послуг;
- 2 застосування ваучерів максимально зменшує рівень можливих ризиків, оскільки постачальники послуг у кінцевому результаті конкурують між собою. Витрачання бюджетних коштів відбувається тільки за фактом надання послуги.

3. Основні результати дослідження

У ході кабінетного аналізу в рамках цього огляду було опрацьовано попередні дослідження щодо наявних правових механізмів та успішних моделей забезпечення сталості надання послуг; здійснено огляд законодавства щодо наявних моделей та висвітлено основні законодавчі перепони для ефективного втілення зазначених моделей.

Також було проаналізовано документи, які найбільш повно розкривають зміст таких механізмів сталого розвитку, як соціальне замовлення, громадський бюджет, соціальне підприємництво, державно-приватне партнерство, соціальна відповідальність бізнесу, краудфандинг та ваучери.

Окрім кабінетного аналізу, дослідження включало проведення напівструктурованих інтерв'ю з низкою найважливіших зацікавлених сторін, включно з представниками неурядових організацій, які мають успішний досвід отримання й використання коштів з державного та місцевих бюджетів через механізми СЗ та ГБ.

У ході дослідження було обрано дві наявні моделі роботи / механізми фінансування послуг, а саме соціальне замовлення та громадський бюджет. Описані моделі можуть бути використані як частина плану забезпечення життєздатності соціальних послуг на місцевому рівні після закінчення фінансування Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією (далі – ГФ). Ці моделі на сьогодні в Україні є єдиними довгостроковими механізмами фінансування з місцевих бюджетів саме соціальних послуг для осіб, яких торкнулась епідемія ВІЛ/СНІДу.

Водночас інші моделі, такі як соціальна відповідальність бізнесу, краудфандинг, ваучери та державно-приватне партнерство, на сьогодні не мають довгострокових успішних прикладів фінансування соціальних послуг у сфері ВІЛ/СНІДу в Україні.

Також одним із обмежень дослідження стала відсутність аналітичних матеріалів, доступних в офіційних джерелах, щодо фінансування соціальних послуг у сфері подолання туберкульозу. Це свідчить про необхідність адвокатування цих соціальних послуг на місцевому рівні з боку ОГС та громади для їхнього включення в міські цільові соціальні програми. Тим паче, що позитивний досвід надання соціальних послуг через СЗ та ГБ може слугувати підґрунтям для їхнього впровадження у сфері боротьби з ТБ.

Отже, в Україні найбільш поширеними та сталими механізмами є громадський бюджет та соціальне замовлення за кошти міських цільових програм. Ці механізми є найдоступнішими для фінансування соціальних послуг у сфері ВІЛ/СНІДу з місцевих бюджетів. Більше того, зазначені механізми є найбільш життєздатними за такими ознаками:

- I. Фінансування необхідних соціальних послуг здійснюється з міських бюджетів, є економічно обґрунтованим і може відбуватися на довгостроковій/постійній основі, що є запорукою життєздатності та сталості відповіді на епідемію.
- II. Соціальні послуги, що надаються через механізми СЗ та ГБ, є найбільш ефективними, оскільки вони є затребуваними самими громадами, коштом яких вони фінансуються.
- III. Тісна постійна співпраця між представниками місцевої влади та представниками НУО дає можливість відпрацьовувати найбільш ефективні й адаптовані соціальні послуги для конкретного регіону.
- IV. Конкурсний відбір та відкритий конкурс на основі голосування громади для надавачів соціальних послуг, а також конкуренція на ринку соціальних послуг як явище забезпечують високий рівень якості, а також своєчасність і доцільність соціальних послуг, які надаються.
- V. Упровадження вищезазначених механізмів сприяє раціональному використанню громадських бюджетів та залученню у соціальну сферу додаткових ресурсів, що своєю чергою сприяє подоланню корупційних ризиків.
- VI. Обидва механізми впроваджуються за принципами відкритості процедур розроблення та прозорості реалізації міських цільових соціальних програм та міського бюджету громади.
- VII. Усі перелічені фактори в цілому сприяють розбудові громадянського суспільства шляхом його участі в процесі соціального замовлення та громадського бюджету і взяття на себе соціальної відповідальності.

4. Рекомендації

Рекомендації представникам регіональної влади та НУО щодо втілення соціального замовлення:

- I. Спільними зусиллями представників місцевої влади та НУО (можливо, на базі обласних та міських Координаційних рад з питань подолання ВІЛ/СНІДу та туберкульозу) слід: 1) провести картування наявних ресурсів і «гравців» (НУО, фізичних осіб – підприємців та фізичних осіб – волонтерів); 2) підготувати пропозиції щодо формування реєстру надавачів послуг.
- II. Провести оцінювання потреб населення щодо соціальних послуг з максимально широким охопленням та залученням усіх потенційних гравців.
- III. Створити робочу групу з упровадження соціального замовлення в регіоні/місті/районі.
- IV. Визначаючи перелік послуг під час формування СЗ, особливу увагу слід приділяти таким послугам, як представництво інтересів, догляд вдома, паліативний догляд, соціальний супровід, кризове втручання, консультування та соціальна профілактика (первинна, вторинна, третинна)³⁶.
- V. При розробці СЗ необхідно спиратися на стандарти соціальних послуг МСП (що полегшує розуміння послуги, контроль і звітність), включати до робочих груп / конкурсної комісії різних спеціалістів з різних управлінь та департаментів, представників бізнесу та громади (зокрема і з різних НУО), а також розрахунок вартості соціальних послуг здійснювати за «Методичними рекомендаціями розрахунку вартості соціальних послуг», затвердженими наказом МСП № 1186³⁷.
- VI. Визначаючи обсяг необхідних послуг, замовник має розрахувати вартість цих послуг з використанням «Методичних рекомендацій розрахунку вартості соціальних послуг», затверджених наказом МСП № 1186³⁸.
- VII. Для контролю за якістю соціальних послуг щодо ВІЛ/ТБ їхньому замовнику, надавачу та громадським об'єднанням необхідно здійснювати моніторинг та оцінку якості соціальних послуг щодо ВІЛ/ТБ відповідно до «Методичних рекомендацій з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг», затверджених наказом МСП № 904³⁹.
- VIII. Надавати активну технічну допомогу органам влади (консультації, залучення експертів, робочі зустрічі) у ситуативному аналізі, у питаннях внесення необхідних змін у статuti, положення та інші нормативно-правові акти (за

необхідності), щодо роботи з «Прозорро», критеріїв відбору постачальника, якості послуг та процедур моніторингу й оцінки процесу надання послуг.

- IX. Вивчати найкращі практики регіонів, які втілюють соціальне замовлення, проводити обмін досвідом та тренінги для спеціалістів управлінської та соціального захисту населення й охорони здоров'я, надавати менторську підтримку в питаннях формування та впровадження СЗ.
- X. Формувати підхід до системного втілення механізму соціального замовлення як безперервного процесу надання послуг на регіональному рівні (краще взагалі на три роки поспіль), а також як переходу від фінансування проектів за кошти ГФ до фінансування з місцевих бюджетів.
- XI. Розробити комунікаційну стратегію для формування в громаді розуміння необхідності підвищення економічної ролі недержавних надавачів послуг та НУО у сфері послуг і розгляду їхнього внеску як важливої частини соціальної економіки.

**Рекомендації
представникам регіональної
влади та ОГС щодо втілення
механізму ГБ:**

- I. Проводити спільну оцінку потреб силами регіональної влади та ОГС щодо визначення сфери соціальних проектів, які може бути впроваджено на основі ресурсів громади.
- II. Спільно розробляти положення та процедури впровадження ГБ із залученням представників структурних підрозділів з питань соціального захисту населення або інших структурних підрозділів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також представників громади.
- III. За підсумками здійсненого оцінювання потреб ОГС проводити переговори з представниками місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо проведення конкурсу ГБ. До переговорів рекомендується залучати фахівців відповідних структур державних адміністрацій, експертів у соціальній та медичній сферах, а також представників ОГС.
- IV. Заручитися підтримкою партнерських організацій/установ у разі необхідності власного внеску або продумати процедуру залучення необхідних ресурсів чи збирання коштів.

- V. Проводити регулярні спільні зустрічі представників місцевої влади й ОГС та навчання з питань розрахунку вартості та впровадження суспільно важливих проектів.
- VI. Місцевим ОГС розробити проект з чіткими очікуваними результатами та скласти його бюджет.
- VII. Організувати процес збирання голосів та передбачити медіа-супровід для залучення найширшого кола підтримки серед представників громади.
- VIII. Задля забезпечення сталості надання соціальних послуг, представникам місцевої влади доцільно надавати грошову підтримку ОГС, які здійснюють свою діяльність у сфері протидії ВІЛ/ТБ, а також надавати фінансову підтримку розробленим ОГС програмам чи проектам у вищезазначеній сфері.
- IX. Представникам ОГС важливо заручитися підтримкою бухгалтера та юриста, експертів у сфері роботи з бюджетними коштами відповідних департаментів.
- X. Ознайомитися з найкращими практиками інших НУО в різних регіонах (наприклад, у Кривому Розі).

Решта проаналізованих у ході дослідження механізмів менше висвітлені в аналітичній літературі у частині сталої відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу. Отже, є необхідність проведення подальших досліджень цих механізмів, аналізу їхніх переваг та обмежень щодо забезпечення сталості надання соціальних послуг у сфері протидії ВІЛ та ТБ, а також опису успішних практик їхнього застосування.

Актуальність цього дослідження визначається необхідністю забезпечення сталості системи надання соціальних послуг. Одним із рушійних факторів також є поступовий перехід від фінансування таких послуг за кошти ГФ до фінансування з державного та місцевих бюджетів.

Список документів для аналізу

1. Існуючі механізми співпраці органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в контексті реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016–2020. – К., 2016. – 280 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/ukraine/303331>
2. Звіт за результатами дослідження: Державно-приватне партнерство як фінансовий механізм для диверсифікації джерел фінансування послуг з профілактики ВІЛ серед уразливих груп населення в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hsi.org.ua/images/uploads/2016/USAID/PPP_Study_Report_UKR.pdf
3. Звіт за результатами дослідження: Соціальне замовлення як механізм фінансування послуг у сфері профілактики ВІЛ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hsi.org.ua/images/uploads/2016/USAID/Social_Contracting_Study_Report_UKR.pdf
4. ЗУ «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
5. Стратегія забезпечення сталої відповіді на епідемії туберкульозу, в тому числі хіміорезистентного, та ВІЛ-інфекції/СНІДу на період до 2020 року // Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249913834>
6. Стратегія розвитку системи соціальних послуг в Україні на період до 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/1.1.pdf
7. Рекомендації щодо покращення національного законодавства і практик України у сфері соціальних послуг та ефективного залучення організацій громадянського суспільства до надання соціальних послуг на базі міжнародних практик. – 42 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/1.2.doc
8. Рекомендації щодо покращення національного законодавства про соціальні послуги на базі міжнародних практик: презентація Power Point / О. Вінніков, М. Чаплига.
9. Основні форми бюджетного фінансування соціальних послуг ОГС в Україні: Найкращі практики –презентація Power Point /О. Вінніков.
10. Огляд національного законодавства у сфері надання соціальних послуг:

презентація Power Point / О. Суліма. Право на соціальне забезпечення: джерела, гарантії, реалізація: презентація Power Point / М. Чаплига. – Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/1.7.ppt

11. Аналіз процесів реформування соціального сектору в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/3.1.pdf
12. Аналіз нормативно-правових та стратегічних документів у сфері реформи соціального сектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/3.2.pdf
13. Стандартизація соціальних послуг: презентація Power Point.
14. Звіт-моніторинг «Системи соціальних послуг в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/3.5.pdf
15. Рекомендовані практики соціального замовлення/ О. Вінніков [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ccc-tck.org.ua/storage/cso_cc/3.7.docx
16. Виклики для надання соціальних послуг в умовах децентралізації: презентація Power Point.

Виноски

1. http://hsi.org.ua/images/uploads/2016/USAID/Social_Contracting_Study_Report_UKR.pdf
2. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
3. Дубич К.В. Соціальне замовлення – ефективний механізм надання соціальних послуг в Україні.
4. Дубич К.В. Соціальне замовлення – ефективний механізм надання соціальних послуг в Україні.
5. ПОЛОЖЕННЯ про порядок проведення конкурсу проектів місцевого розвитку «Громадський бюджет», які будуть реалізовуватись у 2017 році.
6. ПОЛОЖЕННЯ про порядок проведення конкурсу проектів місцевого розвитку «Громадський бюджет», які будуть реалізовуватись у 2017 році.
7. <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/baza-znan/biblioteka-sotsialnoho-pidpriyemtsia/81-pro-sotsialne-pidpriemnytstvo>
8. <http://www.osce.org/uk/ukraine/303331?download=true>
9. http://lviv.vgorode.ua/reference/kondyterskye_yzdelyia/266659-sotsialna-pekarnia-horikhovyi-dim
10. <http://www.socialbusiness.in.ua/>
11. <http://zeitgeist.platfor.ma/social-business-in-ukraine/>
12. https://www.business.ua/management/preimushchestva_sotsialnogo_predprinimatelstva-360437/

13. [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kobdsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kobdsp.pdf)
14. https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwja_cHQrp3WAhXFDpoKHVTbCHsQFgg8MAM&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fefek_2013_4_72.pdf&usg=AFQjCNERLjSzdEITYd35yXBe46F4asuMQ
15. https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwja_cHQrp3WAhXFDpoKHVTbCHsQFgg8MAM&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fefek_2013_4_72.pdf&usg=AFQjCNERLjSzdEITYd35yXBe46F4asuMQ
16. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
17. <http://www.niss.gov.ua/articles/816>
18. http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247927531
19. http://lhsi.org.ua/images/uploads/2016/USAID/PPP_Study_Report_UKR.pdf
20. http://lhsi.org.ua/images/uploads/2016/USAID/PPP_Study_Report_UKR.pdf
21. <http://www.interlegal.com.ua/corporate/?p=383>
22. <http://www.interlegal.com.ua/corporate/?p=383>
23. http://forbes.net.ua/ua/explain/startup_and_business/1371647-yak-realizuvati-proekt-za-dopomogoyu-kraudfandingu
24. http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2014_1_172_182.pdf
25. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%83
26. https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiUwpahuZ3WAhUmS5oKHSWnBQsQFghMMAY&url=https%3A%2F%2Fcyberleninka.ru%2Farticle%2Fn%2Fsocial-responsibility-of-business-ukrainian-realities-and-challenges.pdf&usg=AFQjCNHrEmglBF1RSeQHmw_Ven1axrHV9w
27. https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjJodX3uJ3WAhUHJJoKHS67C4UQFghGMAU&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FNie_2013_2_4_53.pdf&usg=AFQjCNHbv24rhmGvNNinVz49IzotDrOHVw
28. <http://www.pravda.com.ua/graphs/2016/07/26/7113539/>
29. <http://old.niss.gov.ua/monitor/november/13.htm>

30. https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjJodX3uJ3WAhUHJJoKHS67C4UQFghGMAU&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbuv%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FNie_2013_2_4_53.pdf&usg=AFQjCNHbV24rhmGvNNinVz49IzotDrOHVw
31. <http://old.niss.gov.ua/monitor/november/13.htm>
32. http://www.moz.gov.ua/docfiles/dn_20150713_0dod.pdf
33. <http://mrd.gov.ua/do-uvahy-pereselentsiv/88-realizatsiya-proektu-z-nadannya-vaucheriv-vimushenim-pereselentsyam-dlya-pridbannya-produktiv-kharchuvannya-v-donetskij-ta-luganskij-oblasti>
34. <http://ednannia.ua/2-uncategorised/7761-vaucheri-z-rozvitku-tehnichnoyi-ta-organizacijnoyi-spromozhnosti-v-sferi-vilnsnid>
35. http://www.aidsalliance.org.ua/ru/library/our/2015/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%BA_%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8-%D1%8F_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf
36. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12>
37. <http://www.msp.gov.ua/documents/818.html?PrintVersion>
38. <http://www.msp.gov.ua/documents/818.html?PrintVersion>
39. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN97062.html

